

Remittering av Naturvårdsverkets delredovisning av uppdraget att se över vilka arter som bör vara nationellt fridlysta

LRF har fått rubricerad delredovisning på remiss och vill lämna nedanstående synpunkter.

Sammanfattande synpunkter

De arter som föreslås fridlysa på ett sätt som påverkar pågående markanvändning är i regel arter som mycket få känner till. LRF ser det som mycket olämpligt med fridlysning av arter som närmast är omöjliga att identifiera av den som inte är specialist. Detta särskilt om verksamhetsutövare förutsätts känna till arternas förekomst för att följa lagstiftningen, vilket är fallet med regeringens förslag till nya fridlysningsbestämmelser. Sådana arter bör istället skyddas genom överenskommelser med markägare, formellt skydd eller - när pågående markanvändning inte får avsevärt försvåras – genom rådgivning, förelägganden och förbud med stöd av exempelvis skogsvårdslagen.

LRF avstyrker att arter fridlyses endast för att de omfattas av CITES-konventionen om fridlysningen även kan omfatta pågående markanvändning.

LRF anser att fridlysningen som berör pågående markanvändning ska begränsas till sådana akut eller starkt hotade arter som är någorlunda välkända och som markägare har möjlighet känna till att de förekommer på marken.

Förslaget i kombination med regeringens föreslagna förordningsändringar

De föreslagna arterna är i de flesta fall synnerligen dåligt lämpade för fridlysning i kombination med det förslag till nya fridlysningsbestämmelser regeringen remitterade i juli 2025. De föreslagna fridlysningsreglerna innebär bland annat ett förbud att störa, skada eller döda individer av arterna inklusive deras frön, ägg och larver. Inte heller arternas livsmiljöer får skadas eller förstöras enligt förslaget. Förslaget innebär att även oavsiktliga handlingar är förbjudna vilket gör att verksamhetsutövare förutsätts känna till arternas (inklusive frön och insekternas ägg) förekomst för att kunna följa lagstiftningen. Sådana regelverk bör bara kunna gälla arter som markägare och andra verksamhetsutövare har en rimlig chans att identifiera. Detta är inte fallet med de arter som Naturvårdsverket föreslår.

Vilka arter bör fridlysas?

De arter som föreslås fridlysas på ett sätt som påverkar pågående markanvändning är i regel arter som mycket få känner till. I vissa fall saknar de svenska namn och i andra fall är det endast väldigt få personer i landet som kan identifiera dem. Sådana arter lämpar sig inte för fridlysning. Fridlysning bör i normalfallet förutsätta att den enskilde självmant ska kunna undvika att påverka arterna på ett förbjudet sätt utan att myndigheterna meddelar förelägganden eller förbud. Då måste den enskilde vara medveten om att arterna riskerar att påverkas.

I Naturvårdsverkets uppdrag anges följande:

Arter som skyddas bättre på annat sätt än genom fridlysning ska inte föreslås. Det kan exempelvis vara arter som främst förekommer i biotoper som kräver mänsklig skötsel för att deras livsmiljö ska bevaras. Det kan även vara arter som förekommer inom ett begränsat område där områdesskydd är ett lämpligare skydd.

LRF anser att hotade arter som är svåra att identifiera bör skyddas med andra instrument som är bättre lämpade för sådana arter. Om utgångspunkten är att det är myndigheter som ska uppmärksamma markägare om en arts förekomst finns precis lika stora möjligheter att skydda arterna på andra sätt. När pågående markanvändning kan avsevärt försvåras (och skogsägare ändå har rätt till ersättning) kan formellt skydd tillämpas. När mindre intrång är tillräckliga finns redan idag stöd i exempelvis Skogsvårdslagen att begära artspezifisk hänsyn upp till intrångsbegränsningen. I många fall är sannolikt rådgivning tillräckligt.

LRF anser att fridlysning som berör pågående markanvändning ska begränsas till sådana akut eller starkt hotade arter som är någorlunda välkända och som markägare har möjlighet att känna till att de förekommer på marken. Det kan exempelvis gälla tumlare, ål, havsnejonöga, flodpärlmussla, cypresslumner, mosippa, vresalm, jättelav, trådbrosklav, långskägg, saffransticka och kritporing. I första hand bör listan över fridlysta arter ta sin utgångspunkt i de arter som tidigare varit fridlysta och som är akut eller starkt hotade. Utifrån dessa kan vissa tas bort exempelvis för att de är svåridentifierade eller för att det inte i första hand är markanvändningen som hotar arterna. Listan kan möjligen kompletteras med ett mindre antal någorlunda kända arter där fridlysning bedöms vara ett effektivt bevarandeinstrument.

Förslaget innebär att alltför många arter skulle fridlysas. 171 arter föreslås enligt kriteriet 1.1 och 19 under kriteriet 1.2. Det innebär att betydligt fler arter än tidigare fridlyses på ett sätt som innebär att skogsbruk påverkas.

Några av de föreslagna arterna bör inte fridlysas trots att de lätt kan kännas igen. Det gäller de arter som omfattas av CITES-konventionen och inte är akut eller starkt hotade. Det gäller även bombmurkla, som idag inte tillhör någon av dessa hotkategorier. Arten bedöms kunna hamna i kategorin starkt hotad i samband med

att en ny rödlista presenteras våren 2026. Anledningen till att bombmurklan bedöms kunna hamna i en högre hotkategori är att många kända lokaler för bombmurkla slagits ut då de funnits i naturreservat som drabbats hårt av granbarkborrens härjningar. Rödlistebedömningen bygger således på en kraftig minskning till följd av andra orsaker än skogsbruk och inte på att den är sällsynt.

Arter som omfattas av internationella konventioner

LRF avstyrker att arter fridlyses endast för att de omfattas av CITES-konventionen om fridlysningen även kan omfatta pågående markanvändning. Här har Naturvårdsverket uppenbart gått utanför sitt uppdrag. I uppdraget låg att "endast i undantagsfall och om det krävs för att uppfylla internationella rättsliga skyldigheter föreslå arter som inte är rödlistade". CITES-konventionen reglerar handel med vissa arter, men inte nationell markanvändning eller påverkan på arterna. Fridlysningen krävs således inte för att uppfylla internationella rättsliga skyldigheter.

Den som vill handla med arterna har ett uppenbart syfte att plocka eller gräva upp dessa arter. Vill man påverka handeln är det därför fullt tillräckligt att arterna läggs till de arter som omfattas av kriterierna insamling och kommersiell användning (föreslagen skyddskategori SK2 och SK2.SB).

Vidare omfattar CITES-konventionen orkidéer generellt, oberoende av deras vanlighet och behov av skydd. Det finns därför inget samband mellan skyddsbehov i markanvändningen och att en art omfattas av konventionen. En vanlig och oansenlig art som knärot kommer inte att omfattas av handel i nämnvärd omfattning oavsett om markanvändningen där den förekommer regleras eller inte.

Konsekvensbeskrivningen

Alternativ till att fridlysa arter

Under rubriken tar Naturvårdsverket upp ett antal alternativa åtgärder (informationssatsningar, åtgärdsprogram, riktade skötselmedel, formellt skydd och Natura 2000-områden), vilka man argumenterar emot som alternativ. Dessa behandlas som isolerade åtgärder som var för sig skulle ersätta hela fridlysningen. Det är ett mycket märkligt synsätt. Arterna har olika förutsättningar och olika insatser är lämpliga för olika arter. Exempelvis kan vissa arter kräva skötselinsatser som inte löses med fridlysning, formellt skydd kan tillämpas på arter som kräver sammanhängande områden och skogsvårdslagens bestämmelser kan tillämpas när mindre hänsynsytor krävs.

Alternativet att tillämpa skogsvårdslagens bestämmelser borde lyftas upp som en möjlighet för starkt hotade arter som enligt föreslagna bestämmelser inte får innebära att pågående markanvändning avsevärt försvåras. I föreskrifterna till 30§

skogsvårdslagen framgår redan idag att hänsyn ska tas till rödlistade arter så långt pågående markanvändning inte avsevärt försvåras. Skyddet för de hotade arterna finns således redan i skogsvårdslagen vilket av Skogsvårdsstyrelsen kan förtydligas genom ett föreläggande eller förbud.

Argumentationen mot att använda formellt skydd är bristfällig. Naturvårdsverkets synsätt tycks utgå från att inskränkningar i pågående markanvändning är gratis. Man anger att formellt skydd skulle ta alltför mycket medel från myndigheternas arbete med att skydda större, värdefulla naturområden och att dessa områden ofta skulle bli små och isolerade och därmed vara ett ineffektivt skydd. Man bortser från att precis samma problem uppstår vid fridlysning där pågående markanvändning avsevärt försvåras. Fördelen med att undvika fridlysning är just att man kan välja att bara skydda områden där det är ger önskad effekt utifrån kostnaden.

Vidare anger man att "ytterligare skäl som talar mot nyttjandet av områdesskydd i stället för fridlysning är att det då endast är redan kända lokaler som kan få ett skydd". Samma problem gäller förstås fridlysningen. Känner man inte till förekomsten kommer ingen ta hänsyn till fridlysningen och här rör det sig om arter markägaren själv inte kan förväntas känna till. Det formella skyddet måste förstås ske utifrån i vilken omfattning man anser det vara motiverat, och löpande i takt med att nya lokaler hittas eller hotas.

Man tar vidare upp problemet med att intrånget för markägaren kvarstår om skyddsbehovet försvinner. Det kan i många fall lösas genom naturvårdsavtal eller tidsbegränsade skydd. Här behövs dock enligt LRF nya mer flexibla skyddsformer.

Naturvårdsverket anför vidare, som argument mot att istället tillämpa formellt skydd, att formellt skydd bildas med utgångspunkt i frivillighet. Vill man måna om skogsägares frivillighet är fridlysning det som i första hand bör begränsas.

Konsekvenser för areella näringar

LRF delar inte bedömningen att fridlysningen av de akut hotade arterna får begränsade konsekvenser för de areella näringarna. Eftersom ett stort antal mycket svåridentifierade både akut och starkt hotade arter innebär begränsningar i skogsbruket även gällande oavsiktliga handlingar läggs ett närmast orimligt kunskapskrav på skogsägare och andra verksamhetsutövare. I konsekvensbeskrivningen nämns visserligen behovet av ökad kunskap och risken för oavsiktligt artskyddsbrott, men här måste tydliggöras omöjligheten att ha denna kunskap och att det sannolikt inte finns någon som kan identifiera alla dessa arter. Det får således också stora konsekvenser för rättssäkerheten.

Uppgiften att *skydd idag gäller mot åtgärder i pågående markanvändning för samtliga fridlysta arter som i förslaget har minskar från 295 till 255 arter*, stämmer inte. När det är fråga om verksamheter där syftet uppenbart är ett annat än att ta

bort eller skada fridlysta arter krävs en risk för påverkan på den skyddade artens bevarandestatus i området för att utlösa förbudet, vilket inte är fallet för en stor del av de arter som idag är fridlysta. Antalet arter som fridlyses på ett sätt som omfattar pågående markanvändning kommer således öka.

Det är mycket bra att Naturvårdsverket i ett stycke visar förståelse för att lättnader kan få till följd att markägare inte längre upplever en risk för att skapa förutsättningar för de arter som inte längre kommer vara nationellt fridlysta, och därmed vara mer benägna att bruka skog på ett sätt som gynnar dessa arter.

Underskrifter

Magnus Kindbom
Skogsdirektör

Gunnar Lindén
Naturvårdspolitisk expert